

in požrtovalni državljani. Z vspehom jačiti in dopolnjevati sile katerega si bodi naroda more le narodna vzgoja, ona vzgoja, ki je izšla iz naroda samega za narod sam. Pomnite: Dober Slovenec ljubi svojo domovino, svoj jezik, svoj narod, svojega vladarja, on je vedno pripravljen žrtvovati se zanj; on je veren, usmiljen, on ljubi resnico in pravico, on je poštenjak. — S tacimi lastnostimi obdarjen narod ne pojde v nič, ne bode ga razdejal vsak vihar, ampak po vsakem navalu nastopil bode še jači na pozorišče.

Toda pri narodnem vzgojevanji ne bode nas vodila nikdar misel, da bi prezirali ali zaničevali kateri si bodi drug narod ali jezik, saj vemo dobro, kolikega kulturnega pomena so tudi mnogi drugi jeziki; tudi vemo, da imajo tudi drugi narodi izvrstne lastnosti. Te bode pa cenil vedno vsak pošten narodnjak. Toda radi vseh kreposti nima biti primoran noben narod, da bi trpel pod slabimi lastnostimi kakega drugega naroda. Ni moško govoriti o tako zvanih inferijornih narodih, med koje so šteti tudi Slovenci, in ni moško delati potem zapreke tem narodom, ako stremé po viši omiki na narodni podlagi. Na kateri podlagi naj se pa potem prelevé inferijorni narodi v superijorne? Mari na tuji podlagi? — To bila bi tako gorostasna pedagoška nesmisel, da je ne najdemo večje nikjer. To se pravi, narod zadrževati nalašč v inferijornosti, to se pravi, narodu braniti, da se izomika, to se pravi, živemu narodu kopati grob, ter ga tirati s silo vanj. Tako ravnanje je nečloveško.

(Konec.)

Spisje in podlaga spisovnemu pouku v II. oddelku zgornje skupine na jednorazrednicah.

Na podstavi dosedanjih razprav, o pripravi dobre podlage spisovnemu pouku, priobčenih v lanskem letniku U. T., nadaljujem današnjo. Tudi tukaj pričnem z obravnavo berilnih sestavkov.

Kot učno knjigo rabim „Tretje berilo za občne ljudske šole“.

Postopanje pri obravnavi berilnih sestavkov je isto, kakor v prejšnjih oddelkih, le z večjimi zahtevami.

Ko učitelj seznaní učenca z glavno vsebino berilnega sestavka, učenec takoj ponovi podano mu tvarino. Lahko in kratko vsebino pove prosto brez vprašanj, težko in obširno pa v daljših odstavkih, t. j. le na nekatera vprašanja, katera so takorekoč dispozicija podani tvarini. Dispozicija, po kateri je učitelj podal učencem tvarino, se poišče ter večkrat ponovi, da si jo učenci zapomnijo.

Predno prestopimo k stvarni obravnavi berilnih sestavkov, omeniti mi je še prirodoslovja, katero je nov predmet v tem oddelku.

Tudi prirodoslovje vadi učenca misliti, mu pomnoži zaklad besed in jezikovnih oblik ter ga stori spretnega v izražnji mislij. Da prirodoslovje vadi učenca misliti, mora se poučevati nazorno t. j. na podlagi eksperimentov. Za take eksperimente pa ni treba Bog zna kakšnih aparatov, z čisto priprostimi pripravami, katere si učitelj večinoma lahko sam naredi, se dovolj stori. Seveda se mora učitelj na pouk pripraviti, brez take priprave ni aparatov, ne poskusov in tudi ne vspehov, bodisi za prirodoslovni, bodisi za jezikovni pouk.

Kar je učenec videl, opazoval in ostro spoznal, to naj v točnem govoru pove. Tako pripovedovanje ga dela spretnega v izražnji mislij in mu tvori dobro podlago spisovnemu pouku.

Pri stvarni obravnavi berilnih sestavkov si zapomnijo učenci po več izrazov za posamezne pojme, da se jim pomnoži zaklad besed, posamezne misli izražajo v drugačnih stavkih, kakor so v berilnem sestavku, ter koncem vsakega odstavka povejo glavno vsebino dotičnega odstavka.

Za stvarno obravnavo sledi čitanje.

Pred čitanjem naj učenci povejo učitelju še besede, katerih ne razumijo. Take besede si že doma zabeležijo, kar jih sili, da doma berilni sestavek pazno berejo.

Učenci tega oddelka vadijo se blagoglasno-lepemu čitanju. Podlaga sta mu gladko mehanično in logično-razumno čitanje. Blagoglasno-lepo čitanje se pa vendar ne da priučiti po pravilih, ampak le po dobrem vzgledu učiteljevem. Ako učitelj ne čuti tega, kar čita in ne da svojim občutkom v čitanji izraza, tudi učenec tega nikdar ne bode storil.

Vsebina čitanih berilnih sestavkov se kolikor mogoče prosto pripoveduje. Pripoveduje naj se glasno, počasi, prav naglašeno in brez ustavljanja; dobro naj se v izgovoru tudi pozna, kje ima stati ločilo.

Ako se pa priuče berilni sestavek po besedah na pamet, znati morajo dispozicijo berilnega sestavka vendar-le prosto povedati. Tu se pa večkrat prigodi, da je učitelj pri seznanji vsebine pred nadrobno razpravo po drugačno razvrsteni dispoziciji postopal, kakor je v berilnem sestavku, takrat naj se dispoziciji primerjata.

Po vsebini in obliki vzorni berilni sestavki naj se tudi deklamirajo, kar pomnožuje učencu moč duha in sposobnost v govoru in tako tvori dobro podstavò pisju.

Iz računstva učimo učence štiri operacije z celimi in desetinskimi števili v razširjenem krogu do milijona. Kako je tu pri reševanju nalog postopati, omenil sem že v I. oddelku zgornje skupine. Omeniti mi je le še o napisovanju nalog. Pri napisovanju uporabnih nalog pišejo ali

cele besede ali pa besede okrajšujejo. Ako okrajšujejo besede, priuče se ne le najnavadnejšim kraticam, ampak tudi, kako se besede sploh smejo skrajševati. Učitelj naj nikar ne pozabi učence pri vsaki priložnosti na to opozarjati.

Ko nalogo rešijo, povejo popolen odgovor, večkrat ga tudi zapišejo. Z zapisovanjem odgovora zamudimo sicer nekoliko časa, a ker je v prid ne le jezikovnemu, ampak tudi računskemu pouku, in ker se čas, katerega v to porabimo, lahko pridobi s tem, da pri nekaterih nalogah pišemo le števila, drugo si zapomnimo, naj se pismeni odgovori večkrat uporabljajo.

Iz slovnice in pravopisja si prisvoje:

Spol samostalnika po pomenu in končaji; sklanja samostalnika s tremi vzgledi vsakega spola.

Predlog.

Sklanja samostalnika v zvezi s pridevnikom.

Speljava in sestava samostalnika in pridevnika.

Glavni in vrstilni števniki.

Svojevni zaimek.

Razširjeni stavek s prilastkom, dopolnilom in prislovnim določilom.

Ozki in široki, trdi in mehki soglasniki.

Najnavadnejše kratice in ponavljanje iz pravopisja do sedaj vzetega.

Omenjam še enkrat, da vse, kar vzamemo iz slovnice in pravopisja, porabimo ustmeno in pisмено v govoru.

Stavki pa naj ne bodo vedno o enih in istih predmetih (omari, mizi i. t. d.), učenec naj se napeljuje, da tvori stavke o predmetih, o katerih je čital v berilnih sestavkih in katere vidi v prosti prirodi.

V zvezi s temi slovničnimi in pravopisnimi nalogami goji se tudi prepisovanje.

Kedaj se imamo narekovanja posluževati, omenil sem že v zadnjem spisu, sicer pa učitelj že pri popravi raznih nalog vidi, kje bi bilo narekovanje koristno.

Preidimo k spisovnim nalogam!

Večji del snovi, katero smo ustmeno obravnavali pri čitanju raznih berilnih sestavkov, tudi pišemo. Tako snov obdelujemo po načrtu in prosto, po vprašanjih le malo, ker temu smo se priučili že v prejšnjem oddelku. Kako izdelujemo take naloge, omenil sem v zadnjem spisu, opozarjam le še na eno nalogo in sicer: „*napisovanje glavne vsebine, razdeljene po odstavkih berilnega sestavka*“.

Rudolf IV. Ustanovnik (Prosto).

Ta berilni sestavek se deli v 5 odstavkov.

1.) Rudolf IV. je bil naslednik Albrehtu II. Pospesoval je znanstvo in umetnost, ter v tem posnemal nemškega cesarja Karola IV.

2.) Rudolf IV. je utemeljil dunajsko vseučilišče in pričel zidati cerkev sv. Štefana na Dunaji. Zgodovina ga imenuje zaradi teh činov ustanovnika.

3.) Marijeta Širokoustna, katerej je umrl edini sin, izročila je Tirolsko avstrijskemu vojvodi Rudolfu IV. Cesar Karol VI. je potrdil to pridobitev.

4.) Rudolfovi nasledniki so pozneje pridobili Trst in pokneženo grofijo goriško.

5.) Moč habsburške rodovine je vedno rastla. Od leta 1438. bili so večjidel tudi nemški cesarji.

Na ustmena vprašanja, kaj pove prvi, drugi i. t. d. odstavek, učenci te stavke iz berilnega sestavka poiščejo in jih potem zapišejo.

Razun teh spisovnih vaj, izdelujejo liste, napišejo dopisnico, izpolnijo nakaznico in spišejo poselsko spričevalo.

Z listi pričeli smo že v prejšnjem oddelku ter pričeli učence glavni vnanji obliki lista. Predno pričnemo z prostim pisanjem lista, seznanimo jih z njegovimi deli. Iz podanega lista poiščemo namreč te-le dele: a) ogovor, b) uvod, c) govor, d) završetek, e) podpis, f) kraj in čas. Vsak del primerno razložimo. Ta načrt si učenci zapomnijo in na podlagi njega prosto pišejo liste. Ravno tako si tudi zapomnijo, kaj obsega „nadpis“ na zavitku in kako se napiše.

Listi in nadpisi pišejo se v enorižne zvezke, pozneje na papir in zavitek za liste. Tu naj se tudi omeni, kako se pošiljajo listi po pošti in koliko je plačati od lahkega, čez 20 g težkega in priporočenega. Da zamoremo več listov pisati, obdelujemo v listih tudi tvarino, katero smo obravnavali pri raznih berilnih sestavkih.

Pri dopisnici omenimo, kako se dopisnica rabi in kedaj se sme rabiti. Poslužimo se uradne dopisnice, katero je pa treba nekoliko spremeniti. V ta namen učitelj prečrta, kar je preveč in pristavi, kar primanjkuje.

Tako pripravljene dopisnice razdeli potem učencem, pokaže jim navadno dopisnico ter nariše nadpisno stran na šolsko tablo. Kadar se učenci vsemu potrebnemu priuče, jo izpolnijo. Popravek dopisnice napišejo zopet na dopisnico, t. j. izpolnijo še eno.

Pri nakaznici postopamo tako-le:

Vsak učenec dene pred se poštno nakaznico, učitelj pa sproti riše in piše na šolsko tablo, kar si ogledamo. Ogledamo si najprej nadpisno stran.

Nadpisna stran je s črtami razdeljena na štiri oddelke: v levega, desnega, srednjega-zgornjega in srednjega-spodnjega. V zgornji oddelek zapišemo najprej s številkami vsoto (goldinarje tudi z besedami), katero pošiljamo. Pod to vsoto napišem ime, stan in stanovanje onega, komur denar pošiljamo. Srednji-spodnji oddelek izpolni poštni urad.

Levi oddelek imenuje se kupon. Na kupon se še enkrat s številkami zapiše vsota, katero pošiljamo ter ime in stan učenca-pošiljatelja.

Desni oddelek služi nam kot prostor za prilepljenje znamk. Koliko nakaznine v znamkah je treba na ta prostor prelepiti, najdemo na zadnji strani. Tukaj se priučimo lestvici nakaznine in opomnjam o tem, kako se rabijo poštna nakaznice.

Kadar si učenci vse to dobro utisnejo v spomin, izpolnijo nakaznice (na desnem robu zaznamujejo tudi vsoti primerno nakaznino) in oddajo poštarju-učitelju. Pri prihodnji spisovni uri se nakaznice zopet razdele mej učence. Sedaj jim razložimo, kako prejemnik (adresat) izpolni pobotnico na zadnji strani, učenci-pošiljatelji jo potem kot prejemniki, izpolnijo in podpišejo. Ko še kupon nekoliko od nakaznice odločijo, oddajo jo zopet izplačujočemu poštarju-učitelju, kateri jim pa nakazane vsote - ne izplača.

Pozneje izpolnimo še eno nakaznico, pa tako, da je učenec mesto pošiljatelja prejemnik.

Poselsko spričevalo napišemo na šolsko tablo in si ogledamo, kaj vse obsega njegova vsebina.

V takem spričevalu mora biti zapisano:

- a) Ime, rojstveni kraj, starost in stan posla.
- b) Koliko časa je služil in kako je služil.
- c) Vzrok izpusta.
- d) Kraj, čas in podpis gospodarja.

Načrt si priučite na pamet. Na podlagi načrta izdelajo najprej ustmeno, potem pisмено spričevalo hlapcu, dekli i. t. d.

Kako pri spričevalu, ravno tako postopamo pri pobotnici. Iz podane pobotnice poiščemo naslednje točke:

- a) Koliko se plača? Zapiše se še številko in besedo.
- b) Kdo sprejme? V pobotnici se zapiše podpisanec (podpisanka), spodaj na desnej strani podpis sprejemnika.
- c) Zakaj se plača?
- d) Od koga se sprejme? Zapiše se ime, stan in stanovanje plačnika.

e) Kje in kdaj se plača? V pobotnici se zapiše danes, spodaj na levi strani kraj in čas izdaje pobotnice. Ker se morajo pobotnice tudi kolekovati, prinesejo učenci v šolo „koledar ali pratiko“, da jim pokažemo, kako se poišče na lestvici vrednost vsoti primerne koleka.

Te spisovne vaje pišemo v enorižne zvezke. Da pa zamorejo v take zvezke lepo in pravilno pisati, priučiti se morajo temu pri lepopisji.

Razne naloge svojih součencev, kakor tudi stare rokopise, naj učenci glasno čitajo, da se privadijo čitanji rokopisov. Posebno važni so sodnijski spisi. Pri takih spisih moramo seveda tudi skrbeti, da učenci razumijo njih vsebino.

Tako delujejo vsi predmeti za spisje, katero naj bude središče vsemu pouku; vsi predmeti naj bodo krepke in zdrave korenine, da zamore spisje biti krepko in rodovitno drevo. Po njegovem sadu spozna ne le nadzornik naše delovanje in učencevo sposobnost, ampak ljudstvo nas bode po njem tudi še pozneje sodilo. **M. Janežič — Dob.**

Listek.

Učiteljski izpiti nekdanj in sedaj.

Predno preidem k svojemu predmetu, pojasniti mi je v prvi vrsti, v kakšnih razmerah je živel ljudski učitelj v pričetku 18. stoletja in v kakem položaji je bila njega šola. O ljudski šoli v današnjem smislu govoriti, je seveda težko, akoravno je bila za deželo ustanovljena uže s šolskimi zakoni 16. stoletja. Za take šole je bil vsprejet posvetni učitelj po občinskem predstojniku, in potrjen po cerkveni oblasti. Imeti je moral potrebna svojstva in smelo trdim, da je bil obstoj ljudske šole v kakem kraju zavisen od sposobnega cerkovnika, ki je vodil potem pouk v občini do svoje smrti. Predno pa je nastopil svojo službo, prestati mu je bilo izpit pred komisijo, obstoječo iz župnijskega predstojnika, njega pomočnikov in župljanov. Pred to komisijo, zbrano v župnijski cerkvi, je moral kandidat pokazati vsa svojstva dobrega (?) pevca, ker takega so potrebovali pri cerkvenih opravilih. Prebivši izpit iz glavnega predmeta, se je podala komisija v župnišče, kjer je imela nalogo izprašati kandidata iz drugih, tudi učitelju potrebnih predmetov. Bral je navadno nekaj odstavkov iz sv. pisma, ker je nedostajalo šolskih knjig, potem je odgovarjal na stavljenja vprašanja iz katekizma, pokazal, ako zna pisati, in ako je znal še kaj številiti, je bil izpit končan. Podelila se mu je služba, katera mu ni donajala toliko, da bi mogel preživiti sebe in morebiti svojo prav obilo družino. Zato se je pa uže prej pobrinil, izučivši se kakęga obrta, kakor črevljarstva, krojaštva i. dr. Tako se je poleg svojega obrtovanja pečal tudi s svojim postranskim poslom — z učiteljevanjem!

Ako si še ogledamo prostore njegovega delovanja — zatôhle delarne, natlačene z ukaželjno mladežjo, ne redko v družbi, katere niti imenovati nočem, vihteč nad njo svoje tedanje najboljše učno sredstvo — brezovko, potem imamo dovolj, da se ne čudimo vspehom, katere je zabilježil zapisnikar ob vršitvi učiteljskega izpita v l. 1729. in ki se glasé v prevodu:

„Ker se je po smrti dosedanjega učitelja oglasilo pet prosilcev (Liebhaber), je krajni župnik prosilce v cerkvi vsprîčo (vor Augen und Ohren) cele občine poskusil v petji. Po zvršitvi se je podal ž njimi